

Թէ՛ ի վեր խեղճ տղեկին հայրը դա-
տարաններն կերթուցէ՛, բայց ցարդ-
մի արդիւնք տեսած չէ՛ :

—Աղքատ կտրապետեան Պիա-
րոսն դիւղերէն քաղաքս դարձած
ատեն՝ մի քանի աւաղակներ քաղա-
քէս մի քառորդ ժամ հեռի Գեւ-
շու կաշուած տեղն կը կողպտեն և
կը վերադառնան :

—Թոնուս գաւառակի Բաղդին Հայ
դիւղացւոյ 1000 քիւնտոյ հոյն առ-
կէ 3-4 տարեկան ծաղկող ծաղիկ
առած Բիւրտ մի գրաւած և իրեն
սեղծակամած էր, որոյ համար նոյն
գիւղացիք մինչեւ հիմայ կը բողո-
քեն, բայց մի օգուտ տեսած չեն՝
Այս տարի եւս նոյն գրաւեալ հա-
զին մօտերն գիւղացւոյ դուռնե-
րէն կ'արածեն. նոյն Բիւրտը կը կը-
ռուի գիւղացւոյ հետ և անոնցմէ մի
քանին կը վերադառնան :

—Արաշիկ Հաղարեան վարդա-
նը ջրաղացէն դիւղն ալիւր բերած
տունն Գարատարցի Օսման անուն
համբաւաւոր աւաղակէն կը կողպ-
տուի և թշուառ Հայ գիւղացին
միակ աղաւթնեկ եղող երկու եղէն
կը զրկուի :

—Մի Գառնարցի Հայ կէլմի գառ
գաւառակն ցորեան ծախելոյ դա-
ցած տունն կը կողպտեն լաւ մի
գաւառակէն վերջ :

—Խոփիդ գաւառակի Գրգման
Հայ գիւղի բնիկներէն Միտաք անուն
անձը եղներն արածած տունն Բիւր-
տերը կը կողպտեն և 3 եղները կը
տանին :

—Գալայի Նուրեան Սիմոն կէլ-
միւր գաւառակի Չափուշու-Ղ. օ-
րէն գիւղն աշխատած տունն մի քանի
Չէրքէսներ, որք Գեւ Քեւրքէս կը
կարծուին, նորա ձին խաթիւն ըն-
նի կը հանեն և զինքն ալ կը դա-
նակածեն :

—Ամասիոյ մէջ Պաթիթարեան
կտրապետ անուն կարծի երկուս
սարքը Թիւրքմէն Հասան անուն
հրէշէն կաշուով ապանուեցաւ քա-
ղաքէն 20 հայրեկան հեռի մի տեղ,
այն գէպքն աւելայս Սիւսա-լըրա-
գիւրը խիտ խեղճ իր բաժն և սոյա-
նութիւնը Հայոց վերադարձէ և,
մինչդեռ Հայոց վերադարձի վկայներով
հաստատուել է՝ իրեն մեր թըլքի-
կիցը :

—Մարգարէն մէջ Յանիսի վեր-
ջերը տեղեւոյ թուրքերը խո-
շտուրեան Գրիգոր անուն 30
տարեկան երիտասարդն մի թուրք
կնոյ պատուին բանադարեց ըսելով
լաւ մը կը գանակածեն և կառավար-
ութեան սպառնալով, վերջապէս
կը յաջողին խեղճ շղթայակալ
բանադարից տալ :

—Աղբիլ ամալի վերջերը՝ Չէրքի
Հայ գիւղէն մի մանկամարդ կին մի
Բիւրտ և երկու Թուրք կ'առեւան-
գեն և կետարեալ կը վախճին կինը
խաւած տեղով համար :

—Գարձեալ նոյն գիւղէն 8 տա-
րեկան մի գեւառակ իր Հայ մանուկ
Բիւրտերն կառեւանդեն և ցարդ
մի հետքն առնուած չէ :

—Քիւրտ-Մէհմետ-Ալի և Բիւրտ
Ալիան պէյերն, որք նշանաւոր քե-
րէշէքէն են, վսեմ Ապետարն վա-
շայի օրով բանադարութեան դա-
տապարտուեցան և բայց ասիկց եր-
կու շարտիմ յառաջ բանադար-
եցան և նոյն նոյա ժողովրդեան հա-
սուցած այնչափ քննադատ և զրկա-
նայ Բիւրտերն վերամտեց բանադար-
ութիւնը մեծ պատիժ և սպաշ-
խարանը համարուելով :

—Վոսիմ Ապետարն վաշայի Գե-
միւրութեան ատեն՝ Տիգրանակեր-
տէն մի խաւի օճաղործ և ստամ-
բակ Բիւրտերը(՝) ձերբակալելով մե-
ծադոյն մասն Բիւրտ (Հայկ) և
մի վրքը մասն քաղաքս բանադար-
կեց և մինչեւ ցայժմ թէ և բանադար-
կուած էին, բայց նոյա վարած կեն-
ցաղին երբեք արձակ և ազատ մի
հարուստի կենցաղէն տարբերու-
թիւն չունեն : Աղաւթներն կը պը-
տեղեն, ուր որ ուղէին :

Անցեալ շարժու. ասոնցմէ և հա-
տըն յաջորդեան վախճելով և թէ և

եւեռէն վնասել գաղին կառավար-
ութեան օտարխաններն, բայց չը
կարողին բռնել Երեկ ժամը 10ին
առնաններն վեց հասան եւս կանու-
թէն ստորադատութեան տեսած ին-
նետի իրենց տեղերէն եկած մաս-
նաւոր ձիւներն հեծնելով Արաշիկի
արագութեամբ վախճան և անցայտ
եղան : Միայն երկուքն հոս մնացին
տանք ալ հիւանդ լինելուն հա-
մար չեն կարողացած վախճել :

Կառավարութիւնը բազմաթիւ
օտարխաններ և մի գաւառատակ զօրք
յղեց եւեռնուն, մի ժամ վերջը
նահանգապետ Վոսիմ Հաղբը վա-
շան ևս դնաց, սակայն նամակ մինչ
թիւթատան յանձնելոյ պահուս՝ մի
տեղեկութիւն գեւ. եկած չէ :

Մուշէն բազմաթիւ նամակներ
եկած են մեզ, որոց ամենն ալ վի-
ճակին Առաջնորդին դէմ գառ-
դանդառնելով ին են :

Գեր. Առաջնորդն ալ նամակ մը
գրած է մեզ, որոյ մէջ ընդհանուր
կերպով զինք չքմեղայնել լանալով
կընդդէմ որ առանց քննութեան և
դատաստանի ուշադրութիւն չըն-
ծայեմք իրեն դէմ գրուած ամ-
բաստանութեանց :

Այսպիսի խեղք մը կամ առա-
ջարկ մը կրնայ նշանակութիւն ու-
նենալ վարչութեան առջև, որ դա-
տարի պաշտօն ունի այս տեսակ
խնդրոց մէջ. բայց լրագիր մը, որ
իրեն ծանուցուած իրողութիւնն
ընն հրատարակելու, զրկելոյն
պաշտպանութիւն և յանցաւորին
համար դատաստան և պատիժ պա-
հանջելու պաշտօնն ունի, բնակա-
նաբար չկրնար Գեր. Ալեքանդրեանի
առաջարկութեան համաձայնել :
Իւր պարտքն է միայն հոգ տանել,
նախ որ իրեն ուղղելով գրութիւնք
պատուաւոր կամ արժանահատ
աղբիւրներէ եկած լինի, երկրորդ-
հարկական և անատոյգ պարտա-
յից մէջ կատարելով անկողմնակա-
րութեամբ վարուի :

Այն սկզբանց համեմատ կը հը-
րատարակեմք նախ Գեր. Ալեքան-
ձեանի նամակն, և յետոյ անոր
դէմ գրուած դանդառողրոց մի
քանին, որք նա ալ գայեակապէս
են, փոխաբերով կամ մանուանդ-
պահանջելով որ վարչութիւնն ան-
յաջող վախճան մը տայ այս ող-
բալի վիճակին, որ Մշոյ գաւառին
թշուառութեան ծանրագոյն պատ-
ճառներէն մին է, եթէ ոչ առա-
ջինը :

14 Յուլիս 1880 թ Մուշ
... խմբագիր.

Վերջին օրերս Չէրք պատուա-
կան թերթերուն մէջ, զմեզ ան-
ուանարկող հրատարակութիւններ
կը կարդամ :

Աստ աւելորդ. կ'համարեմ այդ
հրատարակութեանց հիւղնակներ-
բուն որոնք լինելը և անոնց շար-
ժառեթը յայտնել. միայն ցաւօք
որով կուգամ հարցանել Չէրք աղ-
նուրթեան թէ, ինչու արդեօք
մեր Աղբային լրագրապետը հոգե-
ւորականաց վրայ գանդատ մը լը-
սած տանինին առանց քննութիւն
պահանջելու և անոր արդեանցը
տպանելու՝ զբաղան հրատարակ կը
նետեն դանաւը և ամէն հանդիպող
քար մը ինչեղունէն նոյա գլխուն :

... խմբագիր. ներքեւք ինձ
ըսել թէ, վիճի և պատիժ քննու-
թիւնէ ետքը ըլլալը բաներ են՝
առանց քննութեան վճարել և դա-
տադարաւոր արդարութենէ խիտ
հեռի բաներ են կարծեմք :

Լրագիրք սրբան ալ արժանա-
հատաւորութիւններէ առած լինին
իրենց տեղեկութիւնքը եթէ պատ-
ւալ կ'վերաբերին, աճադարեւուն չեն
մէկէն ի մէկ նշաւակել այս կամ
այն որաշտօնեայն, ինչեղով որ ար-
ժանահատաւ ծանցուած անձինք
այ երբեմն որ և է շահագրգիռակն
տեսակէտով կը զինանին յանձնար-
մէկը թշնամանել :

Ես որ խնայողութեամբ աղբե-
լու և անպաճաճ կեանք մը վարե-
լու սովորած, բայց ժողովրդեան
օղտին համար յանդուգն դարձող
մ'եմ, իմ պաշտօնական այս քն-

թագքէս անձնական շահերին վը-
նասուած տեսողները կ'ընեն զիս
անհիշէ՛ և մինչեւ իսկ ան-
հիշէ՛ կ'հարատարակեն :

Տասն և մէկ տարիներէ հետեւ
յաջորդաբար երեք վիճակաց Ա-
ռաջնորդութեան պաշտօնը վարե-
ցի. այդ վիճակաց ժողովրդեան
խղճին կը թողում վկայել թէ մենք
կեղեքիչ եղա՞մ, կամ աղբին շահե-
լը պաշտպանած եմք թէ ոչ. ա-
րիշ խեղիւ է թէ երբեմն անհամա-
ձայնութիւններ պատարուեալ յանցա-
ւորաւ հրատարակուիլ ալ չեմ ըն-
դունելը ունեցաւ :

Ես զինք արդարապէս չեմ
նդնիր, բայց առանց օրինական
պաշտպանութեան կատարուելու յանցա-
ւորաւ հրատարակուիլ ալ չեմ ըն-
դունել :

Ես իմ նիւթական և բարոյական
քննանքով փորձառութիւն ստա-
նալէ և յօգուտ ժողովրդեան ծա-
ռայելէ ետքը, շահագրգիռ մասնա-
ւորաց կողմանէ զրգարուեալու հա-
մար որքան որ կը ցաւեմ, այնքան
ալ իմ աշխատութիւններէս օգտող
հատարակութեան ցոյցած շնորհա-
կալութիւններէն միւթիւրակուելու
քաջութիւնն ունեմք :

Իմ խղճին հանդարտութիւնը և
պաշտօնական կենցաղ տեղեկ և
համարաւոր Պատրիարքարանի վը-
կայութիւնը շատ լալ է իմ հակառա-
նորդիս բերանը կարկեղունելու :

Միտմ Չէրք և աղբին անձնուէր
Գրգման Եղեղապետ
Տարբայ

Ահաւանի գանդատարներէն
մին .

Մուշ 21 Յուլիս 1880
... խմբագիր.

Մեք Մուշեղեան վարժարանի
սանունը մեր նորահաս դպրոցա-
րով ըսի՛ ճանաչած ըլլալով Չէրք աղ-
բայութեան արդաւ հոգին, որ
աղբիւր Մատեարդ միջոցաւ միշտ Տէր
և պաշտպան կանգնած էք իրա-
ւանց և արդարութեան, այսու
յուսով հաստատուելով ահաւանի
հետեւեալ իրողութիւնն Չէրք մե-
ծութեանը ուղղորդելով և հըրա-
տարակութիւն, մեր խորին տխու-
ծութեամբ հանդերձ, յառաջով որ
համարաւոր լրագրող մի անիւնին
զիւրեմէք զայն ի լուր աշխարհի
և շնորհ կը բերէք արձագանդ
կանգնել և մեր ձայնին : Ալեքան-
ձեան Գրիգորիս Սրբազանն որ այն
կարգի կընդունէին է որոնք նեղա-
ւոր աղբեղութիւններով ամէն հը-
նար ի դարձ կը գնեն որ դպրոցն
միշտ ազատ և տկար պահելով ան-
նըշան և գիւրիկն որս մը ընեն ի-
րենց, այս չորս հինգ տարիէ որ մը
մեր վարժարանաց այցելութիւնն չէ
ըրած և իւր երեսը չենք տեսած :

Անցեալ ամսայն 16ին որ Պալանդիոյ
և Ալեքանդր ժողովուրդները 6 ա-
միս կեղեքեցէ և կողպտեց զինի
Մուշ մաս, հասու եղաւ որ բազ-
մաթիւմ ձայնիւ իրեն դէմարտը
նալով զինքը պիտի ընդդիմահարեն
աշխարհի, զարմանալի վարպետու-
թիւն մը ձեռք առաւ. Հըրաժա-
րականներ ուղղեց յեկեղեցիս թա-
ղականաց, ժողովոյ, որպէս զի աղբը
խառնէ. դանդալներ հնչեցնել տա-
լով ժողովուրդը մէկտեղ գիւղեց,
զրգուիլ իրեղաւ տեսանելու իւր-
բարձարով ձայնիւ բարձրացուց իր
բարձնեղք ծածկելու, միշտ ժողու-
մոյ ներկայ մնաց որ ժողովուրդը
վարկոյ չէայ և զինքը չամբաս-
տանէ. այս ամէնէն յետոյ եղաւ Յու-
լիս ամսայն 14ին ալ տեղեւոյ արդա-
ւորաւոր և աղբաւոր դատարանը
Տիրացուեան վրեժալք ք Յուլիս է-
ֆէնտիկի վրայ լի զրգարաւորութեամբ
մահներ մը տուաւ քահանայից կըն-
քիւր Սոյն մահանդարութեան առ-
թիւ Յուլիս 13 ին վարժարանիս
ժողովուրդ բազմաթիւս Ստոյմի
եան թաղէսս պատուելին վար-
ժարանիս մէջ մեր թաղի երկու քա-
հանայից յորդար կը կարդար թէ
դուք քահանայ եք և ձեր պաշ-
տօնն է լուսոյ լոյս՝ և խաւարին
խաւար ըսել, դուք ինչէն առաջ
նորդ ի արդար ըլլալ իրեղացի և այդ

մահները կընքեցիք և ահա այս խոս-
քին մէջն էք իրեղց պատուելին թէ
կեցցէ Պատրիարք Հայրն և վարչու-
թիւնն որ կընքի մը վրայ աճապարա-
նալ թիւն մը հաստատուելուն պէս
կաղապարը կընեն դայի Յիշեալ եր-
կու քահանայք մաս մը առիւ վախ-
նալով թէ վաղ քննութիւն կը լի-
նի և իրենց սուտ վկայութիւնն երե-
ւան կ'ըլլէ եւս կը գիմեն Առաջնոր-
դին. Առաջնորդն ալ Յովսէփ վար-
դապետի հետ գաւառներով իր գա-
ւառանի առիւ Մշոյ 8 քահանայներն,
չախայի միջով ելան կառավարու-
թեան մասնեցին զրոյտուելին որ
դատ կառուեցէ, ստորիկնք եկան
բանեցին տարին, և զրգարաւորով
թէ եկեղեցւոյ և քրիստոնէութեան
վերաբերեալ ամէն բան իրեւ թէ
հայկոյց է եղեր, եթէ բանալ չը
գնէք կընքեցիք իւր տունը իւր օ-
ղաւուշովն վրայ կը վրցնենք կը
զարնենք, կտոր կտոր կընենք եւս
ըսելով բանդ տուել տունին, այնպի-
սի ստրապելին մասնութեամբ, երկ-
րորդ օր դատի հրաւիրուեցան խոյս
տունի և երրորդ օրն ալ նմանապէս
դատի ձմեռնելով տեղութեան օրի-
նօք վերջապէս 3 օր ետքը բան մը
բնաւ չը հաստատուելով Պատուե-
լին վրայ թողուեցաւ. այս մաս-
նութիւնն առ թաղեցին ալ ուղ-
ղեցին որով փորձարանիս դպրոց
տունի, և ահա 13 օր է վարժա-
րանիս դպր է և ցրուելով սխալի
պէս փոքրները կը շրջնէք : Ասոնց
վրայ չաւախանաւորով երբ Պատ-
ուելին աղաւ թողուեցաւ, Առաջ-
նորդը եկեղեցւոյ դուռները դպրոց
տուաւ և ահա 3 օր է դպր են և Այս
ամէն բան ըրաւ և կրնէ որ վախ-
ցնէ իւր դէմ կեցող իրաւունք
պաշտպանութեան և հատարակու-
թեան մէջ խռովութիւն յարուցա-
նէ և կը բաժնէ, որ տիրէ . . . :
... խմբագիր. ի մեր Աստուծոյ ըլլայ,
բարձրացուր քու աղաւ ձայնն և
Աղբին արդար ուշադրութիւն հը-
րաւորէ մեր գառն վիճակին վրայ,
որ գիշայ Աղբն և աղաւ զմեզ այդ-
լէնկութիւնը Ալեքանձեանին ձեռ-
քէն : Խիստ դառն է մեր վիճակը
չըլլեցանք ամէն բան գրել Չէրք Մե-
ծութեան : Միտմք խմբագր
ժողովուրդ Աղբիս
(Պարբերական)

Ես իմ նիւթական և բարոյական
քննանքով փորձառութիւն ստա-
նալէ և յօգուտ ժողովրդեան ծա-
ռայելէ ետքը, շահագրգիռ մասնա-
ւորաց կողմանէ զրգարուեալու հա-
մար որքան որ կը ցաւեմ, այնքան
ալ իմ աշխատութիւններէս օգտող
հատարակութեան ցոյցած շնորհա-
կալութիւններէն միւթիւրակուելու
քաջութիւնն ունեմք :

Իմ խղճին հանդարտութիւնը և
պաշտօնական կենցաղ տեղեկ և
համարաւոր Պատրիարքարանի վը-
կայութիւնը շատ լալ է իմ հակառա-
նորդիս բերանը կարկեղունելու :

Միտմ Չէրք և աղբին անձնուէր
Գրգման Եղեղապետ
Տարբայ

Ահաւանի գանդատարներէն
մին .

Մուշ 21 Յուլիս 1880
... խմբագիր.

Մեք Մուշեղեան վարժարանի
սանունը մեր նորահաս դպրոցա-
րով ըսի՛ ճանաչած ըլլալով Չէրք աղ-
բայութեան արդաւ հոգին, որ
աղբիւր Մատեարդ միջոցաւ միշտ Տէր
և պաշտպան կանգնած էք իրա-
ւանց և արդարութեան, այսու
յուսով հաստատուելով ահաւանի
հետեւեալ իրողութիւնն Չէրք մե-
ծութեանը ուղղորդելով և հըրա-
տարակութիւն, մեր խորին տխու-
ծութեամբ հանդերձ, յառաջով որ
համարաւոր լրագրող մի անիւնին
զիւրեմէք զայն ի լուր աշխարհի
և շնորհ կը բերէք արձագանդ
կանգնել և մեր ձայնին : Ալեքան-
ձեան Գրիգորիս Սրբազանն որ այն
կարգի կընդունէին է որոնք նեղա-
ւոր աղբեղութիւններով ամէն հը-
նար ի դարձ կը գնեն որ դպրոցն
միշտ ազատ և տկար պահելով ան-
նըշան և գիւրիկն որս մը ընեն ի-
րենց, այս չորս հինգ տարիէ որ մը
մեր վարժարանաց այցելութիւնն չէ
ըրած և իւր երեսը չենք տեսած :

ԳԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ
ՄԵԾ

Գրեալ, իմ որդեակ, աշխարհս անցի՛ր,
Պանծալի անուն Մեծի դու ստացի՛ր :
Ու զնոյն օրին շատ քաղեր թաղեցի :
Մեծ հարաւորութիւն, մեծ դանձ ժողու-
մեց :

Ու դարձաւ հօրը, ասաց պարծանքով,
Հայր իմ՝ այժմ մեծ չեմ քու կարծի-
քով :

Չէ՛ չէ՛, թէ և դու բոլորս ևս դարդ,
Բայց ընդ չեմ ասիլ տակաւին մեծ մարդ :
Նա զընաց մըտաւ խնամոց տաճար,
Եղաւ խորհրդատու դիտուելու համար,
Ու դարձաւ հօրը, ասաց պարծանքով,
Հայր իմ՝ այժմ մեծ չեմ քու կարծի-
քով :

Չէ՛ չէ՛, թէ և դու գիտութեանց ես
գարդ :

Բայց ընդ տակաւին չեմ ասիլ մեծ մարդ :
Պահով աղբիւրով մըտաւ անապատ,
Քուրճ հաղաւ մարմնուն, հրաշքներ դոր-
ծեց շատ :

Ու դարձաւ հօրը, ասաց պարծանքով,
Հայր իմ՝ այժմ մեծ չեմ քու կարծի-
քով :

Եղեմայ դրախտին էլ ինիս դու գարդ,
Ես ընդ տակաւին չեմ ասիլ մեծ մարդ :
Ու զընաց օրին մի երկրի օտար,
Խեղով, քաջութեամբ տիրեց շատ աշ-
խարհ :

Ու դարձաւ հօրը, ասաց պարծանքով,
Հայր իմ՝ այժմ մեծ չեմ քու կարծի-
քով :

Չէ՛ չէ՛, թէ և դու դուրս դաշին ես
դարդ :

Բայց ընդ տակաւին չեմ ասիլ մեծ մարդ :
Ու զընաց օրին մի երկրի օտար,
Խեղով, քաջութեամբ տիրեց շատ աշ-
խարհ :

Ու դարձաւ հօրը, ասաց պարծանքով,
Հայր իմ՝ այժմ մեծ չեմ քու կարծի-
քով :

Չէ՛ չէ՛, թէ և դու դուրս դաշին ես
դարդ :

Բայց ընդ տակաւին չեմ ասիլ մեծ մարդ :
Ու զընաց օրին մի երկրի օտար,

Գրեմայ դրախտին էլ ինիս դու գարդ,
Ես ընաց մըտաւ խնամոց տաճար,
Եղաւ խորհրդատու դիտուելու համար,
Ու դարձաւ հօրը, ասաց պարծանքով,
Հայր իմ՝ այժմ մեծ չեմ քու կարծի-
քով :

Գրեմայ դրախտին էլ ինիս դու գարդ,
Ես ընաց մըտաւ խնամոց տաճար,
Եղաւ խորհրդատու դիտուելու համար,
Ու դարձաւ հօրը, ասաց պարծանքով,
Հայր իմ՝ այժմ մեծ չեմ քու կարծի-
քով :

Ու դարձաւ հօրը, ասաց պարծանքով,
Հայր իմ՝ այժմ մեծ չեմ քու կարծի-
քով :

Մալիւս էր խեղճը, դու աղալ խեղ-
քին :

